

POSUDEK VEDOUcíHO DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno diplomanta/diplomantky:	Aneta Kočová
Téma práce:	Historická podoba práva na válku z pohledu vybraných středověkých a raně novověkých filozofů
Rozsah práce:	Vlastní text práce včetně poznámek pod čarou má 268.263 znaků včetně mezer.
Datum odevzdání práce:	11.06.2024

1. Aktuálnost (novost) tématu

Diplomová práce kol. Anety Kočové nazvaná Historická podoba práva na válku z pohledu vybraných středověkých a raně novověkých filozofů nezahrnuje jen představení vybraných středověkých a raně novověkých právně- i obecně filozofických a teleologických teorií ohledně práva na zahájení spravedlivého válečného konfliktu, reflektujících zejména myšlenky stěžejních evropských autorit v tomto směru – Tomáše Akvinského a Hugo Grotia (ale rovněž Augustina Aurélie, některých představitelů tzv. druhé scholastiky, zmíněni jsou však i někteří další autoři a zdroje, např. Gratiánův dekret), ale navíc k tomu se polovina textu snaží na základě dobových pramenů zachytit, popsat a analyzovat, jaký *casus belli iusta* (důvod spravedlivé války) byl používán v realitě konfliktů západní, střední a jižní (jihovýchodní) Evropy v 6. – 17. století a zda, příp. nakolik se filozofické konstrukty práva na válku v této realitě odrážely. Současně se práce snaží takové důvody kategorizovat. Vzhledem k výše řečenému je posuzovaná diplomová práce z pohledu (nejen) české jurisprudence bezpochyby nová a představuje nepominutelný přínos nejen pro zkoumání dějin právních institutů, ale rovněž pro (nejen) právní filozofii a historii mezinárodního práva veřejného. K otázce aktuálnosti tématu lze uvést, že poznání minulosti může být přínosným pro současnost a budoucnost, nakolik jsou lidé schopni se v pozitivním či negativním smyslu poučit z dějů a právních úprav minulých a inspirovat se jimi. U zvoleného tématu je toto o to aktuálnější, že otázky legalizace a legitimizace ozbrojených konfliktů jsou předmětem nejen teorie, ale i politiky, bezpečnosti a života mezinárodních, národních i jiných společenstev dodnes a jejich aktuálnost potvrzují i konflikty odehrávající se právě v současnosti.

2. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody

U otázky náročnosti tématu posuzované diplomové práce na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování je třeba upozornit na skutečnost, že u zvoleného tématu existuje sice bohatá literatura, která se zabývá jednotlivými, v práci analyzovanými autory a určitá literatura se rovněž věnuje právu na válku z filozofického i právního pohledu, ovšem, jak správně uvedla studentka v úvodu práce na s. 1: „*Ve starších, středověkých a raně novověkých dokumentech není snadné nalézt válečné právo v dnešním slova smyslu*“, takže vzorce chování, jež lze do hmotného i procesního práva na válku zahrnout, bylo třeba hledat roztráštěné v dobových pramenech, např. v kronikách, listinách, válečných manifestech apod. Autorka si dala práci, aby použité zdroje jí umožnily komplexnější poznání problematiky, nespokojila se jen s popisem a analýzou, ale snažila se vnímat rovněž symboliku, ritualitu, formalismus a současně utilitarismus zahajování práva na válku.

Kol. Kočová tak pro získání potřebných poznatků při svém bádání musela vyjít jednak z moderní i historické literatury, tak z dobových zdrojů poznání práva (pramenů práva v nejširším slova smyslu) jako je Gratiánův dekret, kroniky, listiny, válečné manifesty a rovněž z internetových zdrojů. Práce tedy nevychází primárně z moderní sekundární literatury či názorů novodobých autorů, jenž byli bezpochyby ovlivněni již znalostmi

moderní doby, ale z primárních pramenů. Použité zdroje jsou jak domácí, tak zahraniční provenience, takže diplomantka pracovala kromě českých taktéž s latinskými, anglickými i německými texty. S ohledem na použité zdroje, jež si vyžádaly velmi náročnou kritickou analýzu, mj. ohledně použitelnosti a důvěryhodnosti takových informací a současně na základě autorské licence provedení výběru osobností zabývajících se ve zkoumaném období práva na válku i použitých zdrojů. Této kritické, historické a diskurzivní analýzy a také zmíněného výběru se autorka zhostila nadměru zdařile, když se neomezila na popis, ale provedla právě i analýzu a na základě vlastních postřehů zaujala vlastní stanoviska. Hloubka analýzy je nadprůměrná, když k obecným a právněfilozofickým tezím dokládá práce řadu konkrétních dobových příkladů, a naopak z tehdejší praxe provedla kol. Kočová logickou indukci a abstrakci a zároveň zařazení do kategorizace ohledně důvodů práva na spravedlivou válku. To vše bylo obsahem aplikované autorské licence a zvyšovalo náročnost zpracování tématu. Vše svrchu psané se promítlo rovněž do použitých metod při zpracování práce, kdy při tvorbě posuzované diplomové práce byly zvoleny metody historiografické, filozofické i právně historické, a to zejména gramatický, historický a komparativní výklad, metody abstrakce, indukce a dedukce a kritická, historická, logická a diskurzivní analýza i metoda srovnávací. (k použitým metodám viz zejm. s. 3 práce).

3. Formální a systematické členění práce

Posuzovaná diplomová práce s názvem Historická podoba práva na válku z pohledu vybraných středověkých a raně novověkých filozofů se člení na úvod, kapitoly obsahující vždy i dílčí závěr, subkapitoly a konečný závěr. V rámci časového období, daného názvem práce, je text práce strukturován podle věcného hlediska. V posuzované diplomové práci po úvodu s obligátními náležitostmi ohledně cílů práce, obsahu, metod a zdrojů (s. 1 – 3 práce), následuje dále kapitola vymezující pojem práva na válku a kontextualizačně stručně pojednávající o vybraných dřívějších autorech, textech a koncepcích práva na válku *inclusive* nejen tehdy důležité koncepce tzv. svaté války. Je zde rovněž zdůrazněn význam reformace pro evoluci pohledů na právo na válku (s. 4 – 18 práce). Gros práce pak představují především kapitoly 2 – 6. Druhá kapitola (s. 19 – 33 práce), se zabývá názory Tomáše Akvinského ohledně práva na válku, otázkou války a vzbouření v Teologické sumě, rolí ctnosti a zákonů a výkladem práva na válku s ohledem na ctnost a také výkladem práva na válku z hlediska politické autority.

Třetí kapitola posuzované diplomové práce (s. 34 – 47 práce) se věnuje názorům dalšího klíčového filozofa pro právo na válku, ale nyní i pro mezinárodní právo veřejné celkově, tentokrát reprezentujícího období raného novověku – Hugo Grotia. Píše se zde o právu na válku, ale také o válečných pravidlech podle Grotia a svrchovanosti, neboť právě koncepce suverenity byla posléze významná pro zahajování války či naopak obrany proti válečnému útoku, a to nejprve zejm. mezi panovníkem a jeho poddanými.

Další tři kapitoly provádějí na základě tří hlavních zdrojů poznání rozbor tehdejšího reálně aplikovaného práva na válku. Těmito zdroji v práci jsou a) kroniky, b) smlouvy a listiny a c) válečné proklamace (manifesty). Čtvrtá kapitola (s. 48 – 64 práce) se dotýká práva na válku ve válečných konfliktech zkoumaného období mezi státy a práva na válku mezi seniory a vazaly, jež jsou popsány či vyplývají z textů dobových kronik 6. – 15. století. Součástí kapitoly je i stručný exkurz do poddanských povstání v době stoleté války. Právě tento exkurz zřetelně ukazuje, že právo na válku bylo zkoumáno pouze v případě privilegovaných vrstev, zatímco u poddaných jim autoři kronik (také vzhledem k tomu, kým byli financováni) připisovali roli pouze té „zlé“ strany (s. 60 – 61 práce). Obdobný přístup můžeme nalézt ostatně ohledně secesí či bouří plebejů či povstání otroků v dílech z doby starověké Římské říše (např. u T. Livia ad.). Teoreticky by zde mohl být i srovnávací exkurz

do husitských válek či německé selské války, které by mohly přinést určitý širší záběr a komplexnější pohled, ač je zřejmé, že závěr hodnocení alokace konfliktu od privilegovaných k neprivilegovaným by měl i ve jmenovaných dvou případech analogický závěr. Nadto již tak rozsah práce překonává požadavky na práci rigorózní a uvedenou extenzí exkurzu by text dále zbytněl. Pátá kapitola (s. 65 – 80 práce) se snaží nalézt elementy práva na válku v různých dobových právních pramenech 13. – 15. století, zejm. ve spojeneckých a aliančních smlouvách a v úmluvách mírových a rozhodčích. V kapitole lze přechít i typické prvky takových smluv, které se týkají práva na válku. Konečně v šesté kapitole (s. 81 – 94 práce) zkoumá kol. Kočová právo na válku ve válečných manifestech pocházejících ze závěru zkoumaného období, totiž z 15. – 17. století. Kromě exkurzu do tzv. Husitských válek (ve starších dílech označovaných též jako Husitská revoluce), se jedná především o války z období nadvlády Habsburků (2. šmalkaldská válka, Třicetiletá válka a války Svaté říše římské). V každé z uvedených kapitol po pojmovém a koncepčním vymezení zdroje poznání práva na válku jsou popsány poznatky a nakonec též uvedeny konkrétní příklady. Jak již bylo uvedeno výše, je každá z kapitol ukončena dílčím závěrem, jež čtenáři usnadňuje orientaci a sumarizaci v celku tématu.

Posuzovaná diplomová práce je zakončena závěrem, který nejen shrnuje zjištěné poznatky, ale i vhodně obsahuje úvahy a hodnocení autorky i zodpovězení výzkumné otázky (s. 95 – 100). Práce je doplněna 5 přílohami obsahujícími 5 válečných manifestů, seznamem použitých zdrojů a abstrakty.

4. Vyjádření k práci

Diplomantka při tvorbě diplomové práce prokázala nepochybné zaujetí pro téma a rovněž výbornou akribii, které jsou zjevnými a které reflektuje celá práce. V práci se zračí i skutečnost, že studentka studovala i na filozofické fakultě a osvojila si hlubší filozofické myšlení a znalosti a historiografickou metodologii. Kol. Kočová projevila schopnost autorsky samostatně odborně zpracovat zvolené téma, které má kromě právní historie přínos i pro další odvětví jurisprudence a rovněž pro historiografii a filozofii a promítnout je do textu správně systematizovaného, věcně konceptualizovaného a jazykově i stylisticky odpovídajícího standardům požadovaným u diplomové práce na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Posuzovaná diplomová práce se věnuje z hlediska své matérie vybraným otázkám práva na válku v 6. – 15. století a snaží se postihnout nejen myšlenky, na základě autorské licence tvůrkyně vybraných, z hlediska akcentace ze strany současnosti zřejmě nejvýznamnějších dobových myslitelů, ale rovněž právní realitu zahajování válek a jeho důvodů, vyplývajících z různých tehdejších pramenů poznání práva na válku. Práce je nová, přínosná a autentická. Přestože byla velmi náročná na zpracování, a to především vzhledem k partikularismu zdrojů a vyhledání v nich obsažených informací, byla zvládnuta nadstandardně, s dostatečně hlubokou analýzou ve vztahu k tématu a zcela vhodně zvolenými metodami. Formální a systematické členění práce, obsahující nejprve pojmově a koncepčně historickou pasáž, následně pasáže právně-filozofické a nakonec právněhistorický rozbor informací ze zdrojů podle věcného kritéria, je zcela logické a správné.

Při zpracování tématu pracovala studentka s literaturou, dobovými právními dokumenty a prameny včetně cizojazyčných, přičemž jak práce se zdroji byla příkladná, tak i zpracování matérie i konzultace s vedoucím práce jednoznačně dokázaly, že jde o originální, autochtonní dílo diplomantky. Cíle práce byly splněny. Úprava práce, jazyková i stylistická podoba práce jsou zcela v pořádku. Jako pozitivní lze spatřovat pokus o konceptualizaci tématu ve zkoumaném období a rovněž akcent nejen právních a právněfilozofických, ale i mimoprávních aspektů. Podrobnější vyjádření k jednotlivým prvkům diplomového textu viz

v předchozích i následujících pasážích tohoto posudku. Celkově lze posuzovanou diplomovou práci doporučit k obhajobě a navrhuji hodnotit jako výbornou. V případě úspěšné obhajoby lze doporučit k publikaci a v případě splnění všech předepsaných podmínek i k případnému uznání za rigorózní práci.

5. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce	Cíl diplomové práce je v práci vymezen v úvodu na s. 1: „ <i>Cílem této práce je formulovat pojetí dobového práva na válku (relevantního také pro české země) z vybraných filozofických, historických a právních zdrojů a identifikovat jeho základní charakterizační prvky, jež toto právo na válku ve středoevropském středověku a raném novověku charakterizovaly. Při splnění tohoto cíle bude následně možné zodpovědět výzkumnou otázku: jak vypadaly středověké a raně novověké právněfilozofické koncepce práva na válku a nakolik byly tyto koncepce případně reflektovány v právní praxi na území českých zemí.</i> “ Cíl práce byl splněn a výzkumná otázka byla zodpovězena na s. 96 – 97 práce.
Samostatnost při zpracování tématu včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství	Studentka zpracovala téma práce samostatně. Antiplagiátorské systémy ukazují, že práce není plagiátem. Výsledky antiplagiátorského systému jsou zcela v pořádku, maximální podobnost s jednotlivým dílem je 1%, celková míra podobnosti je podprůměrná, konkrétně 14%. Zdroje jsou odcitovány a uvedeny v seznamu použitých zdrojů.
Logická stavba práce	Práce je postavena koncepčně logicky, v hranicích zkoumaného období zvolila autorka kritérium věcné kategorizace, když nejprve stanovila kontextový rámec pojmu práva na války a stručného historického úvodu, pak se věnovala klíčovým myšlenkám ohledně tématu v dílech vybraných dobových ideových autorit a následně se věnovala jednotlivým dobovým zdrojům a v nich obsaženým principům, pravidlům, argumentům a odůvodnění práva na válku při dobových válečných konfliktech.
Práce se zdroji (využití cizojazyčných zdrojů) včetně citací	Kol. Kočová při tvorbě předmětné diplomové práce vycházela z dobové i moderní literatury, z dobových dokumentů i z internetových zdrojů. Vycházela nezářídka z cizojazyčných zdrojů, nadto v dobovém tištěném a psaném písmu a citace jsou standardní.
Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)	Hloubku provedené analýzy ve vztahu k tématu a k povaze diplomové práce lze považovat za nadstandardní.
Úprava práce (text, grafy, tabulky)	Práce se vyznačuje odpovídající formální a grafickou úpravou.

Jazyková a stylistická úroveň	K jazykové a stylistické úpravě nemám vážnějších připomínek. V diplomové práci je jen nemnoho překlepů. Např. na s. 11 práce „ <i>Dalším významných myslitelem</i> “ nebo na s. 64 práce „ <i>ke zejména splývání práva a spravedlnosti</i> “, kde by předložka ke měla být až po zejména. Texty poznámek pod čarou by měly být zakončeny tečkou.
-------------------------------	---

6. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Diplomová práce ukazuje, že historickým přístupem k právu na válku byl filozoficky koncept práva spravedlivé války. Teoreticky by bylo možné ještě více v závěru zmínit určitý realismus v dobových válečných konfliktech. Za pozitivní lze považovat posunutí právněhistorických kořenů práva na válku, tzn. i kořenů a elementů mezinárodního práva veřejného, před období Hugo Grotia a Vestfálského míru. Následující myšlenky nejsou ani tak připomínkami jako spíše podněty a úvahami pro autorku pro účely případné publikace textu. Vzhledem k rozsahu i povaze kvalifikační práce je totiž více než zřejmé, že nemůže obsáhnout vše.

Vedle Hugo Grotia mohla být právě mírová jednání v Münsteru a Osnabrücku zmíněna jako dějinné kořeny mezinárodního práva veřejného. Naproti tomu je zcela přiměřená autorská licence kol. Kočové při výběru dokumentů i zdrojů, neboť zvolila frapantní zdroje i přehled a jejich temporální původ tak, aby dostatečně a přiměřeně pokryla celé zkoumané období. Současně upozorňuje i na potřebu kriticky tehdejší informační a právní zdroje analyzovat a hodnotit s ohledem na jejich původ, autory i důvody pořízení (což ostatně neplatí jen pro období 6. – 17. století), a to i vzhledem k obyčejovému a rituálně symbolickému dobovému charakteru práva. Jestliže by práce mohla srovnávat evropský právně kulturní prostor s jinými právními systémy, což nečiní a mohla by ve stávající podobě snad na první pohled působit europocentristicky, je třeba říci, že vzhledem k výrazným odlišnostem v jiných právně kulturních oblastech i odlišným pramenům jejich poznání, naopak vytváří práce vhodné východisko pro případnou budoucí komparaci.

Na s. 7 práce u Augustina Aurelia by mohla zaznít otázka, zda lze v Augustinově díle nalézt i názor ohledně práva na válku proti poddaným, když donatisté v severoafrických římských provinciích se občas připojovali k rebeliím proti státu nebo, stejně jako jeho následovníci, principy práva na válku vztahoval jen ke konfliktům mezi „sobě rovnými“. Na s. 12 práce by mohla být u teorie světské i církevní moci papeže zmíněna teorie dvou mečů. U Grotiovy teorie panovníkovy suverenity nad poddanými jako vlastnictví či požívacího práva (s. 44 a 45 práce) nebo u protimanifestu Ferdinanda II. z roku 1620 (s. 88 práce) by bylo možné se zamyslet nad teorií propadlých práv a rozšířením pravomocí panovníka v Obnoveném zřízení zemském českém, resp. moravském. U manifestů adresovaných v 17. století „všemu lidu“ (s. 82 práce) byli adresáti skutečně všichni poddaní či jen privilegované vrstvy? Jaký důvod mělo oslovení v Apologii z roku 1618 Ferdinanda císař, když rebelie byla vedena proti českému králi, resp. moravskému markraběti? (s. 85 práce) U manifestu Svaté říše římské proti Sedmihradsku z roku 1644 (s. 89 – 90 práce) by bylo možné se zamyslet nad skutečností, že Sedmihradsko vlastně bylo třetím Uherskem (vedle habsburského Uherska a budínského ad. pašaliků Osmanské říše). Obsahově šlo o rozporování legitimacy či legality postupu knížete Jiřího? (tamtéž)

Pochválit lze např. vnímání mimoprávních aspektů a kritickou analýzu. Např. na s. 51 práce je správně analyzován rozdíl mezi teoreticky vznešeným záměrem výzvy k souboji místo bitvy od majordoma Bertoalda a pravděpodobným skutečným důvodem jeho konání. Za zajímavé lze považovat zjištění přetrvávající evropské mezinárodní praxe od 15. až do 20. století požadující u aliančních stran v případě války souhlas druhé smluvní strany, které by i dnes mohla být v případě vojenských aliancí řešením některých teoretických rizik. Vzhledem k šíři, novosti tématu a

pohledů lze souhlasit, že „Práci lze tedy považovat za možný základ dalšího analytického výzkumu historických kořenů práva na spravedlivou válku.“ (s. 3 práce). Přesto lze doplnit, že přínos práce k poznání i konceptualizaci tématu je nepopíratelný.

Otázky:

- 1. Lze dohledat spravedlivou příčinu k válce dle díla Tomáše Akvinského v některé dobové (právní) praxi práva na válku 6. – 17. století?**
- 2. Otázka vzpoury proti panovníkovi dle Hugo Grotia a husitský manifest proti Zikmundovi Lucemburskému a Apologie stavů proti Ferdinandovi II. Habsburskému.**

Doporučení/nedoporučení práce k obhajobě.	Doporučuji práci k obhajobě a navrhuji hodnotit jako výbornou.
--	--

V Praze dne 18.06.2024.

Doc. JUDr. Jiří Šouša, Ph.D.
vedoucí